

www.britishcouncil.org/parents

Bu kitabıca valideynlərə yardım etmək üçün British Council tərəfindən sifariş edilən kitabıca seriyasından biridir.

- Kizaylı Uşaqlar İngiliscə öyrənmək üçün necə öyrənmək
- Uşaqlarda ingiliscə dilində danışmaq
- İngiliscə dilini 34 illik kitablar vasitəsilə öyrənməsi
- İngiliscə dilini qadınlarla öyrənməsi

Opel Özün, Britanyalı müəllif "RealBooks News" təssisi və təhsil üzrə məsləhətçi tərəfindən yazılmışdır.
© British Council 2006

Böyük Britaniyanın mədəni əlaqələr və təhsil imkanları üzrə beynəlxalq təşkilat.
A registered charity: 205131 (England and Wales SC027733 (Scotland))

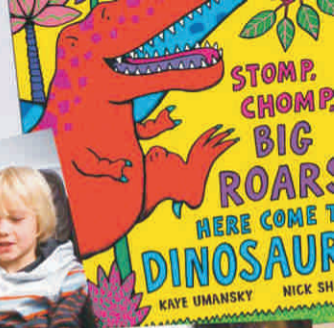
 BRITISH
COUNCIL

İngiliscə dilinin ailədə öyrənilməsi

*Birlikdə öyrənmək
əyləncəlidir!*

İngiliscə dilinin şəkili kitablar
vasitəsilə öyrənilməsi

Ön söz

Uşağınız öyrənmə prosesində iştirakınız onların həm xarici dilə münasibətinə, həm də öyrənmə sürətinə müsbət təsir göstərə bilər. Valideynlər sinif otağından kənarında uşaqların dərslərinə kömək edəndi uşaqların sinifdə nailiyyətləri, həqiqətən də, yüksək olur.

Jim Nayt, Böyük Britaniyanın Təhsil Naziri: "Valideynlər ibtidai sinif şagirdlərinin öyrənmə prosesinə müəllimlərdən altı dəfə çox təsir göstərə bilərlər." Uşağınızı ingilis dilinə həvəsləndirmək və ondan istifadə etməyə özünə inam yaratmaq üçün bir neçə sadə addımlar ata bilərsiniz.

British Council-in təhsil üzrə mütəxəssisləri bu işdə valideynlərə yardım etmək üçün yeni "İngilis dilini ailədə öyrənmə materialları" və xidmətləri işləyib hazırlamışlar. Ümid edirik ki, bu materiallardan uşağınızla birgə istifadə etmək sizin üçün faydalı olacaqdır. Həm də unutmayın, birgə öyrənmək daha aynolmalıdır!

Uşağın öyrənməsi

Müəllim

Valideyn

British Council-in global təcrübəsinə əsasən deyə bilərik ki, müəllimlər və valideynlər birgə işlədikdə uşaqların nailiyyət qazanmaq şansı daha çox olur.

Bununla yanaşı, mətni oxuya bilmək uşaqların həvəsləndirir və bu, sərbəst oxucu olmaq istiqamətində əhəmiyyətli bir addımdır. Həyata münasibət tərzlərinin formalaşdığı beşə erkən dövrlərdə oxu çalışmalarının aynalncəli və təzyiç göstərilmədən həyata keçirilməsi çox güman ki, daha sonralar dil və kitablara olan sevginin yaranmasına səbəb olacaqdır.

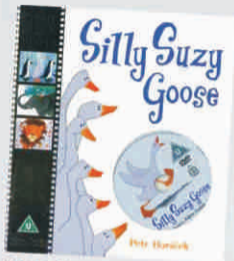
"Çox oxuyanın qələmi iti olar"

Çin atalar sözü

"From Head to Toe" (Bədən aydaş) Müəllim: Eric Carle

"Silly Suzy Goose" (Marmar-gaz 300)
 Maviş Petr Horáček (yazar)
 Kültür Bakanlığına © 2006 Petr Horáček "Silly Suzy Goose" adından "Silly Books Ltd" Limited ŞE 11 SHY'ndan verilen izah akademi taktir ruşu olmuştur.

Öz ana dillerinde okuyan uşaqların bir çoşu tezlikle sado oxunu başa düşür ve mətdəki digər qısa sözləri tanımağı öyrənməklə davam edirlər. Onların mətni başa düşmələrinə yardım etmək üçün, valideynlər onlara qısa, lakin çətin sözlərin oxunuşunu öyrətməlidirlər (məsələn: "the").

Valideynlər əlifba məhnəsi oxuduqda hərflərin səslərdən fərqlənən adlarının olmasını da bildirməlidirlər. Əksər əlifba məhnələrində hərflərin adları oxunur.

Bəzi uşaq şifahi olaraq bildikləri mətnləri, xüsusilə də qafiyələri oxumağı öz-özələrinə öyrənirlər. Onlar mətni əzbər öyrənəndə bir çox strategiyalardan istifadə edir və boşluqları doldurmaq üçün təxminlər edirlər. Bir çox uşaq erkən yaşdan başlayaraq məğhur məhsulların emblemlərini "oxumaq" məqsədilə belə strategiyalardan istifadə edirlər. Onların mətni oxumaq üçün göstərdikləri səyləri qiymətləndirin, lakin qəbul etmək lazımdır ki, belə oxu məhdud xarakter daşıyır və uşaqların şifahi olaraq bildikləri mətnə əsaslanır.

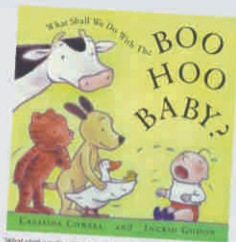

18

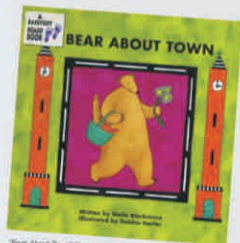
www.britishcouncil.org/parents

Şakilli kitablar

Böyük Britaniyada hər il uşaq üçün minlərlə şakilli kitablar nəşr olunur. Kitab dükənlərinin uşaq güşələrində çoxlu sayda yeni və köhnə sevimli kitablar olur. Bu kitablar hal-hazırda Böyük Britaniyada fəaliyyət göstərən bir çox ən yaxşı rəsəmətlər tərəfindən tərtib olunur. Ana dili ingilis dili olan uşaqların bu şakilli kitablardan faydalanmaq üçün çoxlu imkanları olur. İngilis dilini xarici dil kimi öyrənən azyaşlı uşaqların da həmin kitablardan faydalanmaması üçün heç bir səbəb yoxdur.

"What shall we do with the Boo Hoo Baby?"
 Uğurlu uşaqda na rəmliyəli
 Müəlliflər: Lorraine Coryell və Ingrid Gibson
 Macmillan Children's Books, London, UK

"Bear About Town" (Çitar şəhərdə gələn ay)
 Müəllif: Stella Blackstone
 Müəlliflər: Debbie Harter
 (Illustrator Books)
 Bayleaf Books Ltd (www.bayleafbooks.com)
 taktir nəşr edilmişdir

3

"There was an old lady who swallowed a fly"
İngilizce için bir aydınlatıcı
4. Sınıf 1973 - Child's Play (İngilizce)
Lütfen kitabın baş tarafına yapıştırınız

Erkən başlamağın faydaları

İngiliz dilini dinləməyə başlayaraq, uşaqlar diqqətlə seçilmiş şəkili kitablardan faydalana bilərlər. İkinci dövrlərdə, böyükləri birgə öyrənilərkə uşaqlar şəkili kitablardakı qısa mətnləri tezliklə öyrəna bilərlər.

Uşaqların hekayələrlə tanışlığı olur. Onlar kiçik vaxtlardan naqli üslubda danışirlar. Uşaqlar öz gündəlik təcrübələri ilə əlaqədar hekayətlər vasitəsilə özlərini təyin edir, öz ideyalarını, ümidlərini və emosiyalarını dil və eləcə də şəkil çəkmək və bədii oyunlar vasitəsilə ifadə edirlər.

Bir çox uşaqlar televiziya və filmlərdə nümayiş etdirilən hekayə və məlumatları dərəcəli üslubunda qavramağı bacarırlar. Digər uşaqlar isə şəkili kitablarda ünsiyyətdən daha çox faydalanırlar. Valideynlər tərəfindən istiqamətləndirildikdə aksər uşaqlar ingilis dilində olan şəkili kitablardan müxtəlif mənalı çıxarmaq üçün fərdi qavrama bacarıqlarından istifadə etməyi tezliklə öyrənirlər.

Şəkili kitablardan birgə istifadə yalnız başqa dilin öyrənilməsi ilə bağlı deyil. Bu zaman uşaqlar valideynləri tərəfindən istiqamətləndirilməklə həm də dünyaya daha geniş bir baxışla təmin edilirlər. Öz valideynləri tərəfindən həvəsləndirildiklərini bilərlər, şəkili kitablardan birgə istifadə zamanı bilavasitə ünsiyyət uşaqlara öz sürətlərinə və səviyyələrinə uyğun olaraq hərətəfli inkişaf baxımından əlavə imkanlar yaradır.

Uşaqlar kitablardan birgə istifadə etdikdə onların özlərinə olan inamı artır. Bu isə onların ingilis dilinə yanaşma tərzi və yeni təcrübələr qazanan zaman özünü göstərir.

4

Oxumağı öyrənmək

Valideynlər öz ana dillərində oxumağı bacaran uşaqların şəkili kitablardakı mətni başa düşə biləcəyi ilə əlaqədar narahət ola bilərlər. Valideynlər fikirləşirlər ki, hər hansı oxu çalışması məktəbdə ingilis dilində oxumağı öyrənməklə əlaqədar tətbiq edilən proqramla maraqlıdır. Oxumağın rəsmi formada öyrədilməsi ayılınca məqsədi dəsiyan oxu təcrübəsindən fərqləndirilməlidir. Uşaqlar öz başlarına oxumağı öyrənməyə maraqlı göstərsələr, valideynlər onların həvəsini artırmalı və onlara qeyri-rəsmi formada yardım göstərməlidir.

Valideynlər hərflərin adlarından deyil, səstərindən istifadə edərək əlifbanın kiçik hərflərini təqdim etməklə başlaya bilərlər. Səmit hərflər (məsələn: b, d, m, t) ən sadə hərflərdir. Uşaqlar bəzi hərflərin necə səsləndiyini öyrəndikdən sonra həmin hərfləri sözlərin başlanğıcında göstərir və həmin səsləri vurğulayırlar (məsələn: "dog").

Uşaqlar kiçik hərflərin səslənməsi ilə daha yaxından tanış olduqca (səmit və sadə səitlər) kiçik hərflərin yanında böyük hərfləri onlara təqdim edin və onların necə səslənməsini təkrarlayın.

Uşaqlar mətni əzbərdən bəddiklərinə görə sadə sözlərin formalarını tanımağa başlayırlar və onə görə də həmin sözlərin yerini bilərlər. Onlara eyni sözü mətnin digər hissələrində axtarmağı tapşırırlar və bu oyunu genişləndirirlər.

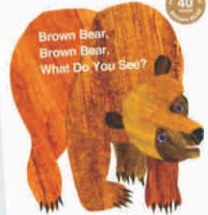
17

Bill Martin Jr / Eric Carle

40

Brown Bear,
Brown Bear,
What Do You See?

"Brown Bear, Brown Bear, What do you see?"
"Qorun ay, qorun ay, nə görürsən?"
Məktəbi Martin Jr / Eric Carle
(Şəkil)

Uşaqlar necə başa düşür?

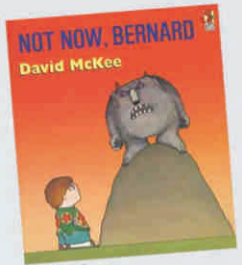
Azyaşlı uşaqlar öz ətraf mühitlərini və öz ana dillərini öyrənməyə məşğul olurlar. Gündəlik hadisələr istisna olmaqla, belə təcrübə bir çox hallarda əsaslı yeniliklərlə dolu olur. Uşaqlar onlara deyilən sözlərin başa düşülməsində və cavab verməkdə çox qabiliyyətli olurlar. Başqa dili öyrənən böyüklərdən fərqli olaraq, uşaqlar hər bir sözü başa düşmək üçün gözləməli olurlar. Onlar başa düşdükleri sözləri öyrənir və mənanın yerdə qalan hissəsini kontekstdən və danışan şəxsin hərəkətlərini, gözlərini və ya üz ifadələrini hesabına doldururlar. Şəkilli kitabları birgə oxuyarkən uşaqlar şəkillərdən əlavə yardımçı məlumatlar əldə edirlər. Daha cəld qavramaya şərait yaratmaq üçün, valideynlər ilk dövrlərdə söz və ya ifadənin tərcüməsini uşaqlara deyə bilərlər. Lakin söz və ifadələrin tərcüməsini yalnız bir neçə dəfə, özü də piçitli ilə demək lazımdır ki, uşaqlar həmin tərcümənin mətnin tərkib hissəsi olmadığını başa düşsünlər. Uşaqlar qısa tərcümədən asanlıqla başa düşürlər. Onlar hər kitab oxuma vaxtı valideynlərinin tərcümə edəcəyini bilsələr ingilis dilini öyrənməyə say göstərməyəcəklər.

Mədəniyyətlə əlaqədar olan hissə

Britaniyada ixtisaslaşmış rəssamlar tərəfindən hazırlanmış şəkilli kitablar adətən Britaniya cəmiyyəti üçün xarakterik olan mühit və mədəni adətləri ifadə edir. Bütün bu xüsusiyyətlər uşağın mövcud olduğu mühitdən çox fərqli olduqda valideynlər öz ana dillərində müvafiq izahatlar verməyə hazır olmalıdırlar.

Şəkilli kitablar valideyn və uşaqların ana dilindəki danışmaq üslubuna keçmələri üçün əsas yaradır. İngilis dilində yaxşı bilməyən valideynlər şəkilli kitabların sabit mətnlərinin faydalı vasitə olmasını müşahidə edirlər. Oxumaq və birgə öyrənmək üçün oxuyucunu mətnlə təmin etmədən əlavə, şəkilli kitab ünsiyyət üçün əsas yarada bilər və valideynlər belə ünsiyyəti öz uşaqlarının inkişaf etməkdə olan ehtiyaclarına, maraqlarına və nailiyyətlərinə uyğunlaşdırırlar.

Bəzi valideynlər şəkilli kitablardan istifadənin uşaqların məktəb proqramlarına və ya dərslərinə uyğun gəlməyəcəyindən narahat ola bilərlər. Şəkilli kitablardan birgə istifadə ingilis dilinin öyrənilməsi üzrə əlavə çalışmadır və bu çalışma ailə üzvlərini daha da yaxınlaşdırır və uşaqlar evdə ingilis dilində danışmağın ayancağı olduğunu anlaşırlar. Bir çox ailələr ingilis dilində şəkilli kitablardan öyrəndikləri ifadələri ana dillərinə daxil edirlər. "Not now, Bernard" (Bernard, indi yeri deyil) bu qabildən məşhur bir ifadədir.

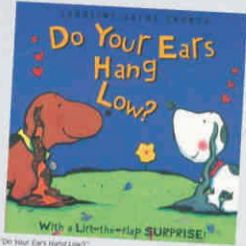

"Not now, Bernard"
(Bernard, indi yeri deyil)
McKee, David McKee
Henderson House

"Look Out! It's the Wolf"
(Bax! Canavar var!)
Muller Emily Johnson
Henderson

"Do Your Ears Hang Low?"
(Uşaqların qulaqları?)
Musli! Caroline Jayne Drew
2002

Şəkilli kitablardan öyrənmək

Uşaqların ingilis dilində olan şəkilli kitablara bəxş danışmağı bir qədər vaxt aparır. Bununla belə, uşaqların sakitliyi o demək deyil ki, onlar dinləmir və ya öyrənmirlər. (bax: British Council-in "Azyaşlı uşaqların ingilis dilini xarici dil kimi necə öyrətir" adlı kitabçası). Uşaqlar adətən sözlərlə ifadə edə biləcəklərindən daha çox başa düşürlər. Kitab çalışmasında istiqamət dəqiqdirsə və bu çalışma əyləncəli olduqda onlar adətən ingilis dilindəki sözləri öz sürətlərinə uyğun olaraq öyrənirlər. Uşaqlar öz dünyalarını öyrənməklə məşğul olurlar və onların çoxu yeni kəşflər etməyə meylli olurlar. Həmin yeni kəşflər onlara həvəsləndirici və cəlbədiçi formada təqdim edildikdə onların həvəsləri daha da artır.

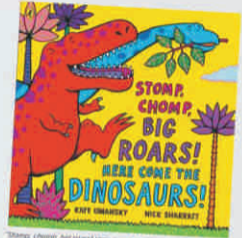
Hər dəfə yeni şəkilli kitab birgə öyrəniləndikdə valideynlər bəzən uşaqların yeni mətnləri öyrənmə qabiliyyətini lazımi səviyyədə qiymətləndirmirlər. Bir çox valideynlər öz uşaqların hansısa cümləni birməyə və ya "No" kimi vurğulu sözləri deməyə həvəsləndirildikləri təqdirdə birgə "oxumağa" nə qədər çox meylli olmalarına təəccüblənirlər. Uşaqlar birgə oxumağa qoşulmaq yollarını müəyyənləşdikdən sonra tədricən qısa cümlələri, bütövlükdə öyrənmək üzrə bacarıqlarını artırır və nəticədə mətni şəkillərə uyğunlaşdırmaq üçün səhifələri çevirməklə mətnin əksəriyyətini əzbərdən söyləyə bilərlər. Bir çox məşğul valideynlər məqsəddi olaraq qısa mətnləri buraxdıqda onların bu "səhifələri" öz uşaqların tərəfindən göstərilir

6

- Hekayənin oxunmasını səhnələşdirin və mümkün olduqda bir neçə fiziki jestlərdən istifadə edin. Fiziki iştirak dilin əzablanması baxımından faydalı olur;
- Hekayələri oxuduqca heyvan səsləri və sürətləri üçün müxtəlif güməli səslərdən istifadə edin (məsələn, "a cross Grandma" hekayəsində olduğu kimi). Uşaqlar sürətləri yamsılaşdıraraq sövlər və uçadan "oxuyarkən" həmin sürətləri canlandırırırlar;
- Oxuduqca hər bir sözlü göstərin ki, uşaqların soldan-sağa göz hərəkətləri daha yaxşı inkişaf etsin və onlar sözlərin formaları ilə tanış olsunlar;
- Cümlələri tamamlamağa şərait yaratmaqla, heyvan və ya maşın səslərindən istifadə etməklə uşaqların birgə oxuya həvəsləndirin;
- Oxu qurtardıqdan sonra kitabı örtün və bir neçə saniyə sakit olun. Uşaqlar bu zaman öz xəyali dünyalarında ola bilərlər və həmin xəyallardan ayrılmaq üçün onlara müəyyən vaxt lazım ola bilər;
- Kitab haqda həddən çox sual soruşmaq kitab oxumağın seyrini poza bilər. Birgə kitab oxumağı sevən ailələr bir çox hallarda müəyyən edirlər ki, uşaqlar hazır olduqdan sonra birgə oxuduqları kitablar haqda öz fikirlərini ana dillərində ifadə edirlər;
- İngilis dilində danışarkən uşaqlar ana dilində olan söz və ya ifadədən istifadə edərsə, bunun səbəbi çox vaxt onların hələ həmin sözün ingilis dilindəki qarşılığıni bilməməsi və ya unutmaları olur. Bu zaman dillərin qarışdırılması məsələsinə toxunmayın və bütöv ifadəni ingilis dilində öntər üçün təkrarlayın. Öntər bunu başa düşəcək və öyrəndikdən sonra sonrakı mərhələlərdə istifadə edəcəklər.

15

"Stomp, Chomp, Big Roars! Here Come the Dinosaurs!"
Özün kəşf etməyə əvvəllər ingilis mərcələri, əvvəlki mərcələri "Stomp, Chomp, Big Roars!"
Məlumatlar: Kate Irelandy və Nick Sharkey

"Susan Laughs"
Görsel anlatıları
Müellifler: Jeanne Willis ve Tony Ross
(Random House)

Uşaqlar kitabın mətni ilə kifayət qədər tanış olduqdan sonra həmin kitablar evdə yarıdırın kitabxanaya alaya edilə bilər. Uşaqlar evdəki kitabxanada oxuya bilmədikləri kitablarla qarşılaşdıqda onların havasından düşmə ehtimalı yüksək olur. İkinci mərhələlərdə "mən bacarmam" hissəsinin saxlanması vacibdir. Hər hansı "bacarmam" hissini dəyişmək üçün çoxlu vaxt və havaslandırma tədbirləri lazımdır.

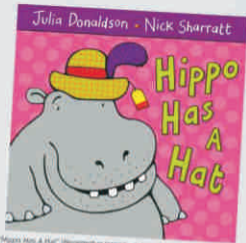
Birgə oxu

Valideynlərin mötərizələrdən istifadə etməsi uşaqların həm öz ana dili, həm də ingilis dili səviyyəsindən asılıdır.

Valideynlər uşaqları ilə kitabları birgə oxumağa başlayarkən aşağıdakıları yadda saxlamalıdır:

- Uşaqlarla aranızdakı məsafəni ələ tətbiqləyin ki, uşaqlar sizin dodaq hərəkətlərinizi, səsləri necə çıxaracağınızı, gözələrinizi, sifatinizi və ələcə də bədən hərəkətlərinizi, həyəcan və emosiyaları necə ifadə etməyi öyrənsinlər. Bütün bunlar qavramanı asanlaşdırır.
- Uşaqların başa düşəcəyini sürətlə oxuyun və onlara ehtiyac hiss etdikləri qədər şəkli baxmağa şərait yaradın. Azyaşlı uşaqlar məlumatları qavrayarkən vizual informasiyadan istifadə edirlər. Onlar bir çox hallarda şəkli bəxib qurtardıqlarını valideynlərinə bəxirək ifadə edirlər.

14

"Hippo Has A Hat" (Illustration: pələngi əli)
Müelliflər: Julia Donaldson və Nick Sharratt
(Macmillan Children's Books, Londra, UK)

Azyaşlı uşaqların dərşmə həddi böyüklərdən fərqlənir. Onların çoxu eyni kitabı təkrar-təkrar oxutmaq istəyə bilərlər. Valideynlər bu xahişlərə müsbət cavab verməlidirlər. Ona görə ki təkrar oxu kitabdan yeni mənalara çıxartmaq və ya yeni söz və ifadələr öyrənmək, ələcə də əldə etdikləri dil biliklərinin möhkəmləndirilməsi və düzəldilməsi üçün uşaqların ehtiyac duyduğu təbii təkrar rolunu oynayır.

Dərşmələrdən fərqli olaraq uşaqlar bəzən şəkili oxu kitablarına "həqiqi kitablar" da deyirlər. Bu kitablarda dil dəyişicilərinin istifadə etdiyi cümlə strukturları və sözləri işlədilir.

Bir çox dərşmə kitablarında olduğu kimi, həqiqi şəkili kitablardakı təsvirlər yalnız dilin başa düşməsinə yardım göstərmir. Fərqli incəsənət üsulları təbii olaraq uşaqların vizual təcrübələrini genişləndirir. Şəkili kitabları uşaqlarla birgə öyrənməyi aynaloclı cəhətlərdən biri də odur ki, uşaqlar şəkili kitabı ik dəfə bəxəddə bütövlükdə təsvirə bəxir, lakin kitabı təkrar-təkrar oxuyarkən əlavə məlumatlara və tifrələrə diqqət yetirirlər.

Təsvirlər tanınmış rəsəmlər tərəfindən çəkilə, şəkillər isə fotosəkil formasında və ya kitablar 3D formatda yeni tipli şəkli fiqurlarından ibarət ola bilər. incəsənət nümunələrini əldə tutmaq uşaqlar üçün, necə də həyəcanlandırıcıdır! Şəkili kitablarla tanışlığın vizual qavrama bacarıqlarını artırması və zaman keçdikcə yaradıcılıq, dizayn və təsvirləri başa düşmə qabiliyyətinə təsir göstərməsi şübhəsizdir.

7

Şəkilli kitablar həm də uşaqlara öz həyatlarında mənə tapmaqda yardımçı olur. Uşaqlar şəkilli kitablardakı emosional vəziyyətlər barədə fikirlərini tamamlaya və nəticədə qarşılaşdıqları anlaşılmazlıqları aradan qaldıra və ya yaşadığı mühitdən, hətta öz yaxınlarından çox-çox fərqli, maraqlı və xeyali təcrübələrlə qarşılaşa bilərlər. Uşağın qatıyyatlı kitabı öyrəterek "SAG OL, nəhəng!" deməsini və bu zaman hiss etdiyi gücü təsvür edəsin.

Şəkilli kitabların seçilməsi

Şəkilli kitablar aşağıdakı formalarda ola bilər.

- **hekaya kitabları** - qısa və sadə hekaya matnlarında dialoq və qafiyələr də mövcud olur.
- **məlumatlandırma kitablarına** qısa izahlı matn daxil edilir
- **qafiya kitablarına** qafiya toplusları və ya şeirlər antologiyası daxil edilir
- **yeni tipli kitablara** qısa matnlar və 3D formatlı fiqurlar daxil edilir
- **obrazlı kitablara** kukla və ya oyuncaqlar daxil edilir.

Validəymlər xoşladığı və oxuya biləcəkləri kitablar seçməlidirlər - həyəcan yoluxucudur! Onlar kitabı təqdim etməzdən əvvəl matnı necə oxuyacağını planlaşdırmalı və sonralar da bu plan üzrə hərəkət etməlidirlər. Oxu tərzini hər dəfə fərqləndikdə uşaqlar dili öyrənməyə çətinlik çəkirlər.

"Monkey and Me" (Maymun və Mən)
Müəllif: Emily Gravett.
Illustration: Children's Books, London 199

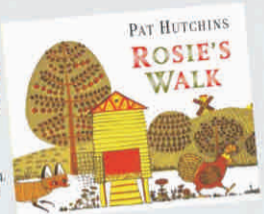
Kitabların gözənd keçirilməsi

Kitabların gözənd keçirilməsi uşaqların həzz aldığı vaxt aylıncadır. Belə ki bu zaman onlar kitabları istədikləri vaxt vərəqləyirlər. Kitabların vərəqlənməsi öyrənmə prosesinin vacib tərkib hissəsidir. Bu zaman uşaqlar valideynlərindən əsli olmağaraq öyrənmək istədiklərini öz vaxtlarına uyğun öyrənir, öyrəndiklərini öz səviyyələrinə və müvafiq öyrənmə sürətinə uyğun olaraq cəmləşdirirlər.

Azyaşlı uşaqlar həm də ailənin digər üzvləri qarşısında "oxumaq" imkanlarına ehtiyac duyurlar. Onlar, təbii olaraq, öz nailiyyətlərini nümayiş etdirmək istəyirlər və bu onlar üçün oyun kimidir. Əldə edilən nailiyyətlər uşaqları həvəsləndirir və ingilis dilində kitab oxumağın ailənin gözlədiyi və ağılca hesab etdiyi çalışması olmasını uşaqların təsəvvürünə yerləşdirir. Azyaşlı uşaqlar öz valideynlərini razı salmaq, həm də onlarla ağılca vaxt keçirmək istəyirlər.

Evdə kitabxananın yaradılması

Uşaqlara artıq yaxşı tanış olan kitablar ölçətan yerə yığılmalıdır ki, onlar istədikdə həmin kitabı götürə və öz-özünə ucadan "oxuya" bilsinlər. Bu mərhələdə əksər uşaqlar sakit oxumağı bacarmırlar. İdeal vəziyyətdə kitablar ələ yerləşdirilməlidir ki, onların ön sahifəsi aykır görünsün. Belə ki, bu yaşda olan uşaqlarda kitabın yan tərəfdən baxaraq onları vərəqləmək həvəsinin yaranması ehtimalı aşağıdır.

"Rosie's Walk"
Rəssam: Yəqub Məsud, Pat Hutchins
(Random House)

Öyrəniləcək kitabların siyahısını müzakirə etmək də məqsədəuyğun ola bilər, Çünki uşaqların xahişlərinə emosional və ya dillə əlaqədar ehtiyaclar gizlənə bilər. Yaxşı olardı ki, yeni kitablar, uşaqlar digər kitabları uğurla "oxumağa" başladığından sonra təqdim edilsin. Yeni kitabın təqdim edilməsi həm valideynlərin, həm də uşaqların özünü yaxşı hiss etdikləri vaxta saxlanmalıdır.

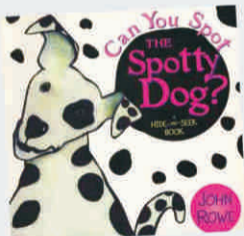
Yeni kitabların təqdim edilməsində valideynlərin rolu

İlkin dövrlərdə uşaqların xarici dili öyrənmələri valideynlərin oxusu və uşaqlarla qurduqları ünsiyyətindən asılıdır.

Uşaqlar birgə oxuya qoşulandan sonra valideynlərin rolu tədricən dəyişir. Uşaqların oxu qabiliyyəti artıqca valideynlərin rolu yavaş-yavaş azalır.

Uşaqlar mətni azbar biləndən və kitabı özlən və ya başqaları üçün "oxumağı" bacarından sonra valideynlərin rolu səhvlərin düzəldilməsi və uşaqları əldə etdikləri nailiyyətlərə görə tərifləməklə məhdudlaşır.

Bu vaxt ərzində valideynlər uşaqların əldə etdiyi müvafiq təcrübələri yönləndirir, öz uşaqlarının çatdıqları mərhələni və tələb olunan əlavə dəstəyi müəyyənləşdirirlər. Hər dəfə yeni kitab təqdim edildikdə bu dövrə təkrar olunur. Lakin uşaqlar ingilis dilini öyrəndikcə həmin dövrə daha az vaxt aparır.

"Can You Spot the Spotty Dog?"
Uşaqların diqqətini cəmləndirir!
Müəllif: John Rowe
(Barclay House)

www.britishcouncil.org/parents

12

Uşaqların dili yaxşı səviyyədə və həvəslə öyrənmələri üçün ilkin mərhələlərdə qısa mətnli hekayələrin seçilməsi zəruridir. Uşaqlar öz nailiyyətlərini qiymətləndirə bilərlər. Bu isə onların böyükər tərəfindən layiq görüldükləri təriflərə birgə ingilis dilində şəkili kitabları birgə öyrənməyə formalaşmış müsbət fikirlərinə yaxşı təsir göstərir.

Sadə mətn nisbətən uzun olan hallarda birinci oxunuşun zəruri hekayə mətni ilə məhdudlaşdırılması məsləhət görülür. Bu başa düşüldükdən sonra izah və təsvirlər mötərizələrdən istifadə edilməklə tədricən əlavə edilə bilər (bax: British Council-in "Uşaqların ingilis dilində danışmaq" adlı kitabçası).

Digər kitablar əla seçilməlidir ki, onlar uşağın ingilis dili səviyyəsindən azacıq çətin olsun və uşaq bildiyi söz və ifadələrdən başlayaraq yeni biliklər əldə edə bilsin.

Uşaq birgə oxuyaraq bir neçə kitabı uğurla öyrəndikdən sonra əlavə ingilis dilində birgə "oxu" vaxtının yaranması asanlaşır.

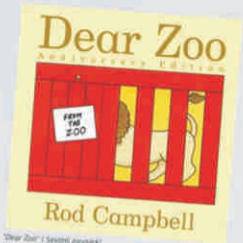
İdeal halda kitabda uşağın ingilis dili ilə əlaqədar öz gündəlik nitqinə daxil edə biləcəyi bir neçə söz və ya ifadə mövcud olmalıdır. Bu isə onlara öz nitqlərini müxtəlif şəraitlərə çevirmək üçün öz anadangəlmə bacarıqlarından istifadə etmək imkanı verir.

"Next Please" (mətbəhi boyurmuş)
Müəlliflər: Emma Carroll və
Norman Junge
(Barclay House)

9

"Dear Zoo" i Sessizli zəngin!
Musiqi Rod Campbell
Illustrasiya Children's Books,
London, UK

Kitabların seçilməsi zamanı valideynlər gender məsələsini nəzərə almalı və həm oğlanlar, həm də qızlar üçün cəlbedici görünən bir neçə kitab seçməlidirlər ki, uşaqlar bir-birlərinə bir neçə müstəqil hekayələri söyləyə bilsinlər.

Bəzi oğlan uşaqlarına hekayə kitabları deyil, məlumat kitabları daha asan gəlir.

CD-ROM-lar və DVD-lər

Bəzi hekayə kitabları əlavə edilmiş CD-ROM və ya DVD-lərlə birgə satılır. Bu materiallar şəkili kitabların birgə öyrənilməsindən fərqli olaraq, daha çeşidli, daha naməlum və daha passiv təcrübə xarakterindədir. Daha dərin öyrənmə üçün uşaqların mətnin çoxunu əzbərdən öyrənməyə hazır olmaları CR-ROM və ya DVD ilə tanış etməzdən əvvəl, kitabların birgə öyrənilməsi daha məqsədəuyğundur.

Birgə öyrənmədən əldə edilən zəngin təcrübədən əlavə, uşaqlar mətnlə tanış olmağa əvvəl öz valideynlərinin səsi, hətta lövhəsində fərqli nüanslara öyrəşməyə hazır olmalıdırlar.

Artıq bu vaxtdakı uşaqlar yaqın ki şəkili kitabdan zövq almağın yollarını özləri üçün aydınlaşdırmış və hətta həmin kitabları tərk etməyə də istəyə bilərlər.

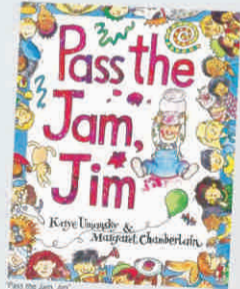

10

Kitab vaxtı

Kitabların daha effektiv olaraq birgə öyrənilməsi üçün müntəzəm kitab vaxtları müəyyənləşdirmək zəruridir. Uşaqlar bilməlidirlər ki, bu zaman onlar valideynlərinə qısa bəhslər və valideynləri öz diqqətlərini yalnız onlara və kitabın birgə öyrənilməsinə verəcəklər.

Kitab vaxtı öz-özünüdə bir sessiya və ya daha geniş ingilis dili sessiyasının fərkli hissəsi ola bilər (məs: British Council-in "Uşaqla ingilis dilində danışmaq" adlı kitabçası). Buraya ingilis dilində digər işlər də daxildir. Ən yaxşı halda hər gün və ya ən azı hər iş günü təxminən eyni vaxtda "İngilis dilində kitab vaxtı" ayrılmalıdır. Ona görə ki müntəzəm qısa işlər sayca az və uzun sessiyalardan daha effektivdir. Sessiyaların müddəti 10 dəqiqə və daha çox ola bilər. Bu işə uşağın öyrənmək hazırlığından və həmin gün onun əhval rühyəsindən asılıdır. Müntəzəmlik əminlik hissi yaratmaqla bərabər, uşaqların belə işlərə həvəli və diqqətli olmasına şərait yaradır.

"Pass the Jam, Jim"
Çox rəngli söz
Məsləhət: Kaye Umbel və
Margaret Chamberlain
Illustrasiya: Margaret Chamberlain

11